

Thema: De Nederlandse Opstand

De Nederlandse Opstand (1568–1648) was een langdurige strijd tussen de opstandige Nederlandse gewesten en het Spaanse Rijk. Deze oorlog leidde uiteindelijk tot de onafhankelijkheid van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en had diepgaande gevolgen voor politiek, religie, samenleving en identiteit. De periode wordt gekenmerkt door religieuze conflicten, stedelijke en landelijke opstanden, buitenlandse inmenging en de ontwikkeling van een eigen staatsstructuur.

Het gaat hierbij om:

- Oorzaken van de Opstand: De spanningen die ontstonden door het centralisatiebeleid, hoge belastingdruk en religieuze vervolging.
- Ontwikkeling van het Conflict: Belangrijke veldslagen, belegeringen en diplomatieke momenten die de oorlog markeerden.
- Gevolgen van de Oorlog: Impact op burgers, steden, religieuze veranderingen en de vorming van een nieuwe staatsinrichting.
- Beleving van Oorlog en Repressie: Hoe de bevolking, soldaten en machthebbers de periode ervaarden.

Te denken valt aan:

- De Beeldenstorm en de reactie van de Spaanse overheersing.
- De komst van de hertog van Alva en de oprichting van de Raad van Beroerten (ook wel Bloedraad genoemd).
- De rol van Willem van Oranje en het ontstaan van de Unie van Utrecht.
- De moord op Willem van Oranje en de gevolgen daarvan voor de opstand.
- Religieuze spanningen tussen katholieken en protestanten.
- Belegeringen van belangrijke steden zoals Leiden, Haarlem en Antwerpen.
- Het contrast tussen het leven onder Spaanse bezetting en in de opstandige gebieden.
- Het gebruik van propaganda en pamfletten om de publieke opinie te beïnvloeden.
- Vluchtelingenstromen binnen de Nederlanden en naar het buitenland.
- De Vrede van Münster (1648) en de internationale erkenning van de Republiek.

We zijn op zoek naar:

- Getuigenverslagen: Brieven, dagboeken, kronieken, pamfletten, preken, schilderijen, liederen en andere persoonlijke of collectieve documenten.
- Officiële Documenten: Plakaten, verbodsbrieven, stadsrechten, vredesverdragen en andere officiële stukken.

- Beleidsstukken en Regelgeving: Edicten tegen ketterij, belastingmaatregelen, militaire bevelen en andere reglementaire teksten.
- Bronnen over Maatschappelijke Gevolgen: Materiaal over migratie, armoede en de maatschappelijke impact van religieuze scheidingen.
- Herinneringscultuur: Standbeelden van Willem van Oranje, straatnamen, herdenkingsplekken en nationale feestdagen.
- afbeeldingen zoals kaarten, spotprenten, blauwboekjes

Call-to-action

Heb je relevante bronnen, documenten of andere materialen over de Nederlandse Opstand die gebruikt kunnen worden in het Nederlandstalig onderwijs? Wij nodigen musea- en archiefmedewerkers uit om hun verzamelde bronmateriaal in te dienen via [Aanleveren bronnen - VGN Kleio](#).

Mail voor vragen of opmerkingen naar bronnendatabase@vginkleio.nl

Praktische voorbeelden

Bron A is gebruikt in het Havo examen van 2019. De bron heeft een korte inleiding. Het stukje tekst is niet langer dan 400 woorden en is hertaald naar modern Nederlands.

Bron B is een prent uit 1624. Na wederom een korte inleiding is de bron te zien. Onderaan staat zowel de originele tekst als een moderne hertaling. Op deze wijze kunnen docenten kiezen welke tekst ze gaan gebruiken. Hiermee is de bron niet alleen inzetbaar in de bovenbouw, maar ook in de onderbouw van het VO.

Bron A: Wouter Jacobszoon over de belegering van Leiden

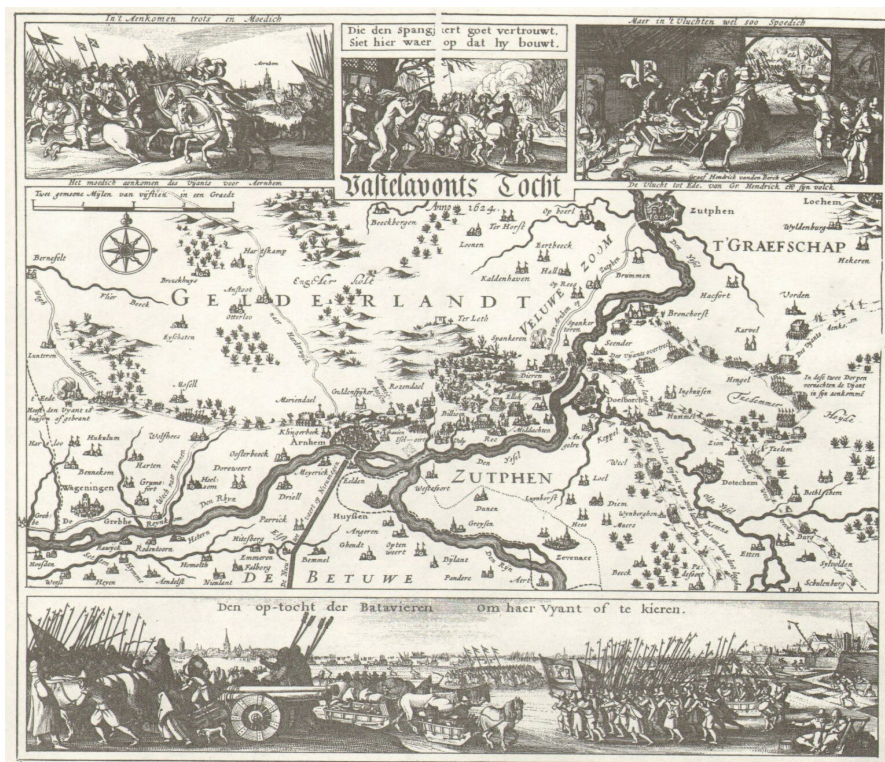
Terwijl Leiden door de Spaanse troepen wordt belegerd schrijft de monnik Wouter Jacobszoon in Amsterdam in 1574 in zijn dagboek:

Het nieuwtje ging rond dat in Leiden geld werd geslagen van papier, in stukken van tien stuivers en van een gulden. Het papier oogde heel wit en was zorgvuldig samengeplakt tot de dikte van een daalder. Het was fraai geslagen, met op de ene zijde een leeuw met een zwaard en het opschrift 'Pro Patria' ('Voor het vaderland'). Men zei dat de soldaten van de stad [Leiden] met dit geld betaald werden, terwijl bij stedelijke verordening was bepaald dat iedereen verplicht was de soldaten hiervoor zonder pardon alle zaken te leveren en te verkopen die men in de aanbidding had, alsof het om gewoon geld ging. Hierdoor kon het gebeuren dat de brave burgers verarmden, aangezien de soldaten alles wat zij kochten, hoe gering de prijs ook was, met dit papier betaalden en dan het resterende bedrag in normaal wisselgeld eisten.

[Wouter Jacobszoon over de belegering van Leiden - VGN Kleio](#)

Bron B: 'Die den spangjaert goet vertrouwt...' Inval van de Veluwe 1624

Ook het oosten van Nederland vormde regelmatig het strijdtoneel tijdens de Nederlandse Opstand. Deze kaart geeft de veldtocht weer in het jaar 1624 van de Spaanse troepen onder leiding van graaf Hendrick van den Bergh. Het middelpunt van de kaart is Arnhem. De pentekeningen rondom de kaart geven de gebeurtenissen episodisch weer. De kaart is in 1624 gedrukt bij Claes Jansz. Visscher te Amsterdam.

Toelichting tekst:

Bijschrift tekening linksboven: 'In 't Aenkomen trots en Moedich / Het moedich aenkomen des vijants voor Aernhem' (Hertaald: "Bij het aankomen trots en moedig / Het moedige naderen van de vijand bij Arnhem")

Bijschrift tekening rechtsboven: 'Maer in 't Vluchten wel so Spoedich / De Vlucht tot Ede, van Gr. Hendrick ende zijn volck' (Hertaald: "Maar bij het vluchten wel zo snel / De vlucht naar Ede, van Graaf Hendrik en zijn troepen")

Bijschrift tekening midden boven: 'Die den spangjaert goet vertrouwt / Siet hier waer op dat hy bouwt' (Hertaald: "Wie de Spanjaard goed vertrouwt / Zie hier waarop hij steunt")

Bijschrift tekening onder: 'Den optocht der Batavieren om haer Vyant af te kieren' (Hertaald: "De mars van de Bataven om hun vijand te verjagen")

['Die den spangjaert goet vertrouwt...' Inval van de Veluwe 1624 - VGN Kleio](#)